

Naktuinbouw: een kwaliteitsdienst van de toekomst

A.J. Klaver

afd. Communicatie Naktuinbouw, Sotaweg 22, Postbus 40, 2370 AA Roelofarendsveen

Naktuinbouw (Nederlandse Algemene Kwaliteitsdienst Tuinbouw) biedt de nationale en internationale tuinbouwsector méér dan alleen maar keuringen op het gebied van teeltmateriaal. Hier is zij het meest van bekend, maar inmiddels is er een breed pakket van producten en diensten te verkrijgen aan dat ene loket in Roelofarendsveen.

Van en voor bedrijfsleven

Naktuinbouw bestrijkt met haar activiteiten een breed terrein in de Nederlandse tuinbouw; bloemisterij-, boomkwekerij- en groentegewassen. De Nederlandse Algemene Kwaliteitsdienst Tuinbouw is een stichting van en voor het bedrijfsleven die, voor wat betreft keuringen en inspectietaken, onder toezicht staat van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV). Vanuit LNV heeft Naktuinbouw de taak gekregen teeltmateriaal te controleren en toezicht te houden op bedrijven die teeltmateriaal produceren en/of erin handelen. Volgens de geldende eisen is binnen Naktuinbouw gezorgd voor een strikte scheiding op organisatorisch en financieel gebied tussen de publieke taken (de keuringen met een wettelijke basis) en de private taken (dienstverlening).

In Nederland zijn alle producenten van teeltmateriaal verplicht tot aansluiting bij één van de keuringsdiensten. Producenten van teeltmateriaal voor landbouwgewassen en voor bloembolgewassen zijn respectievelijk aangesloten bij NAK (Nederlandse Algemene Keuringsdienst) te Emmeloord en BKD (Bloembollenkeuringsdienst) te Lisse.

Missie

De missie van Naktuinbouw is het bewaken en bevorderen van de

kwaliteit van producten, processen en ketens in de tuinbouw, met name gericht op teeltmateriaal, zowel nationaal als internationaal.

Bestuurlijk

De drie sectoren bloemisterijgewassen, boomkwekerijgewassen en groentegewassen zijn binnen de stichting Naktuinbouw vertegenwoordigd door sectorbesturen. De zetels in deze besturen worden toegewezen aan vertegenwoordigers van representatieve organisaties van het bedrijfsleven. Vertegenwoordigers van het vak zijn onder meer de Nederlandse Bond van Boomkwekers (NBvB), de Koninklijke Bond voor de Groothandel in Bloembollen en Boomkwekerijproducten (KBGGB), Plantum NL en de Federatie van Land- en Tuinbouworganisaties (LTO).

Aan het hoofd van de stichting Naktuinbouw staat het bestuur. De zes leden van dit stichtingsbestuur, behalve de voorzitter en secretaris, zijn afgevaardigd uit de drie sectorbesturen. De voorzitter van het stichtingsbestuur is door de minister van LNV benoemd. Hij neemt een onafhankelijke positie in.

De voorzitter zit zowel het stichtingsbestuur als de sectorbesturen voor. Besluiten met betrekking tot het 'publiek domein' (de verplichte keuringen) worden formeel gezien, genomen door het stichtingsbestuur. In de dagelijkse praktijk liggen veel verantwoordelijkheden en bevoegdheden bij de vertegenwoor-

digers in de sectorbesturen. Zij hebben zeggenschap op gebied van keuringssystemen, keuringsaanpak en keuringstarieven. Het hoofdbestuur geeft volgens een 'Raadvan-Commissarissen-model' sturing aan de zakelijke dienstverlening.

Operationeel

Naktuinbouw is ingericht als lijnorganisatie. De organisatie kent op operationeel niveau vier bedrijfs-eenheden: Keuringen, Laboratoria, Rassen & Proeven en Kwaliteitsmanagement.

De managers van deze bedrijfseenheden worden aangestuurd door een tweehoofdige collegiale directie; directeur Keuringen en directeur Dienstverlening.

De ondersteunende diensten verlenen faciliterende diensten aan de bedrijfseenheden en de directie.

De actualiteit

De kwaliteitsdienst springt steeds vaker in op een groeiende behoefte bij bedrijven aan ondersteuning bij snelle technische ontwikkelingen op het gebied van veredeling, vermeerdering, rasidentificatie en detectie van schadelijke organismen. Binnen Naktuinbouw zijn de volgende onderwerpen door genoemde behoefte bij bedrijven zeer actueel geworden:

- Naktuinbouw Elite® certificering Internationaal
- De vertaling van wetenschappelijk onderzoek naar de praktijk
- Erkenning van Laboratoria (NAL)
- Identiteitsonderzoek met behulp van DNA-technieken

ARTIKEL

Naktuinbouw Elite® certificering

Zo is bijvoorbeeld op 1 november 2001 de mondiale standaard voor teeltmateriaal van topkwaliteit: Naktuinbouw Elite® gepresenteerd aan het bedrijfsleven.

Naktuinbouw Elite® klaar voor mondiaal gebruik

Naktuinbouw Elite® is omgevormd tot een internationaal te gebruiken kwaliteitsmerk. Naktuinbouw Elite® is gericht op de globalisering en schaalvergroting die bij de productie en handel van teeltmateriaal voor bloemisterijgewassen plaatsvinden. Geproduceerd teeltmateriaal gaat naar klanten in landen die steeds hogere eisen stellen aan gezondheid en kwaliteit. Mede om de kwaliteit hoog te houden, verplaatsten vermeerderaars moerplanten naar landen waar 's winters betere groeiomstandigheden heersen. Belangrijke factor is ook dat daar ook goedkoper geproduceerd kan worden.

Het Naktuinbouw Elite®-certificeringschema voor bloemisterijgewassen speelt in op de procesmatige begeleiding en bemonstering van vermeerderingsprogramma's. Daarvoor zijn twee ondersteunende erkenningsregelingen ontwikkeld:

1. Naktuinbouw Bedrijfserkenning
2. Erkenningsregeling Monsternamen en Toetsing Naktuinbouw (EMT Naktuinbouw)

Met deze erkenningsregelingen waarborgen vermeerderaars het vermeerderingsproces en de gezondheid van hun moerplanten en het daaruit geproduceerde teeltmateriaal. Naktuinbouw bewaakt en controleert productielocaties van deelnemende bedrijven. Dit gebeurt door het uitvoeren van periodieke audits van de kwaliteitssystemen, laboratoriumcontroles en door aanvullende visuele controles en onafhankelijke monsternames. Ervaringen hebben aangetoond dat deze nieuwe aanpak betrouwbaar en daarmee ook op locaties op afstand haalbaar en toepasbaar is.

Piramide Naktuinbouw Elite®

Naktuinbouw Elite®-certificering voor Bloemisterijgewassen kent een piramidestructuur. In de certificering wordt uitgangsmateriaal voor vegetatieve of generatieve vermeerdering toegelaten nadat is aange-toond dat de zogenaamde 'Kandidaat Plant' raszuiver, rasecht en geheel vrij is van ziekten. Deelnemers aan Naktuinbouw Elite® Certificering gebruiken uitgekende systemen voor:

1. Geïsoleerde teelt;
2. bedrijfshygiëne;
3. laboratoriumtoetsing;
4. rasechtheid en raszuiverheid.

Deze systemen worden gebruikt om te waarborgen dat de toegelaten planten of klonen aan de hoge certificeringseisen blijven voldoen.

Kwaliteitsbewaking door bedrijfs- erkenning

De kern van Naktuinbouw Elite®-certificering bestaat uit traceerbaarheid en betrouwbaarheid. Binnen de certificering worden hoge eisen gesteld aan het vermeerderingsproces en de (laboratorium)controles op gezondheid. Op veel vermeerderingsbedrijven zijn deze processen goed ontwikkeld en gedocumenteerd. De manier van werken staat beschreven in kwaliteitshandboeken.

Deskundige medewerkers voeren werkzaamheden uit die rechtstreeks van invloed kunnen zijn op de kwaliteit en gezondheid van de planten. Belangrijke taken zijn controles uitvoeren, bemonsteren, toetsen en het vastleggen van resultaten. Daarnaast nemen de medewerkers corrigerende maatregelen en controleren het effect hiervan. Verder is er een goede administratie van de binnenkomst, de productie en aflevering van teeltmateriaal.

De leiding van het bedrijf zorgt ervoor dat het kwaliteitssysteem een afspiegeling is van de werkelijkheid. Het systeem moet praktisch bruikbaar zijn. De kwaliteit en het juiste gebruik van de systemen wordt gewaarborgd door periodiek uitgevoerde interne audits.

De auditresultaten zijn de bouwstenen voor verbeteringen. Door deel

te nemen aan Naktuinbouw Bedrijfserkenning en aan de Erkenningsregeling Monsternamen en Toetsing, kan een bedrijf het kwaliteitssysteem en de manier waarop het bedrijf ermee werkt laten borgen door Naktuinbouw. Is een bedrijf eenmaal erkend dan verplaatst Naktuinbouw het accent van de visuele controle naar het auditen van de erkende systemen.

Naktuinbouw Bedrijfserkenning

Naktuinbouw Bedrijfserkenning borgt het kwaliteitssysteem dat bedrijven gebruiken om het vermeerderingsproces uit te voeren en te bewaken. Belangrijke aspecten die in het kwaliteitssysteem geborgd worden, zijn:

1. Inbreng van materiaal;
2. opkweek en productie;
3. aflevering van teeltmateriaal;
4. gewascontrole en uitvoering van gewasbescherming;
5. bedrijfshygiëne;
6. administratie van teeltmateriaal.

Voordat Naktuinbouw een bedrijf erkent, wordt er een documentatie-audit en een implementatie-audit uitgevoerd. Vervolgens wordt het kwaliteitssysteem minimaal jaarlijks geaudit.

Erkenningsregeling Monsternamen en Toetsing Naktuinbouw (EMT Naktuinbouw)

EMT borgt het kwaliteitssysteem dat bedrijven gebruiken voor het bemonsteren en toetsen van planten op ziekten en plagen. In het kwaliteitshandboek staat beschreven hoe monsternamen en toetsing in het laboratorium plaatsvinden. Het kan door één bedrijfsafdeling uitgevoerd worden. Als er meer afdelingen of externe laboratoria monsters nemen of toetsen moeten deze erkend zijn.

Het laboratorium gebruikt toetsprotocollen waarin de uitvoering van toetsen is beschreven. Belangrijk hierbij is dat de bruikbaarheid van de toets moet worden aange-toond.

Het laboratorium wordt echter pas erkend, als Naktuinbouw een documentatie-audit en een implementatieaudit uit heeft gevoerd. De toetsprotocollen waarvoor de erkenning

ARTIKEL

geldt, worden door specialisten op bruikbaarheid beoordeeld. Vervolgens wordt het kwaliteitssysteem minimaal jaarlijks geaudit. Samen met erkende laboratoria voert Naktuinbouw regelmatig vergelijkingsonderzoeken uit om vast te stellen of toetsresultaten betrouwbaar en vergelijkbaar zijn.

Naktuinbouw Elite®-gecertificeerde Bloemisterijgewassen

Alstroemeria
Dianthus (anjer)
Araceae; Anthurium
Dendranthema (chrysant)
Euphorbia fulgens
Pelargonium (geranium)
Pot- en perkplanten
Rosa (Kasrozen)

Standaardkeuring

De kwaliteitskeuring (verplichte standaardkeuring) is gebaseerd op Europese wetgeving. De verantwoordelijke keuringsorganisaties in de Europese landen controleren op basis van dezelfde (Europese) richtlijnen. Binnen de lidstaten zijn de EU-richtlijnen vertaald in nationale regelgeving. In Nederland gebeurt dit via keuringsreglementering op basis van de Zaaizaad- en Plantgoedwet. Een verbijzondering van deze Nederlandse wet is het aansluitingsbesluit: alle producenten van teeltmateriaal zijn verplicht zich aan te sluiten bij de door het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij aangewezen keuringsinstelling.

Producenten van teeltmateriaal zijn primair zelf verantwoordelijk voor de kwaliteit van hun producten.

Naktuinbouw ziet toe op een goede bedrijfsvoering bij de aangesloten bedrijven. Dit zijn veredelaars, vermeerderders, producenten en handelaren. Door het uitvoeren van regelmatige steekproeven controleren de keurmeesters op raszuiverheid, rasechtheid, gezondheid en uitwendige kwaliteit van het materiaal. Alleen teeltmateriaal dat voldoet aan de gestelde eisen mag worden verhandeld.

De herziening van de Europese richtlijn voor siergewassen verplicht de Nederlandse producenten

van teeltmateriaal tot het voldoen aan kwaliteitsvoorschriften voor alle siergewassen. Het toezicht op het voldoen aan de voorschriften wordt vanaf 2002 daadwerkelijk in de praktijk toegepast in de sectoren bloemisterij- en boomkwekerijgewassen.

Wanneer materiaal wordt verhandeld, moet het zijn voorzien van een afleverbon, leveranciersdocument of opdruk op de verpakking. Ook voor de minimaal verplichte informatiegegevens op deze documentatie bestaan Europese richtlijnen.

Fytosanitaire keuring

Naast kwaliteitskeuringen voert Naktuinbouw ook fyto-sanitaire inspecties uit, onder toezicht van de Plantenziektenkundige Dienst (PD). Op basis van dit type inspecties kan Naktuinbouw plantenspooten verstrekken aan bedrijven. Een plantenspoot is een soort fyto-sanitair-certificaat dat geldig is binnen de gehele Europese Unie. De EU stelt vast welke gewassen bij verhandeling moeten zijn voorzien van een plantenspoot.

Advies

De medewerkers van Naktuinbouw Keuringen adviseren en ondersteunen bedrijven bij vragen op het gebied van kwaliteit van teeltmateriaal. Zij stellen hun vakkennis beschikbaar voor bijvoorbeeld het opstellen van taxatierapporten, monsternamen, kwaliteitsbeoordelingen, voorlichting over kwaliteitseisen en het beoordelen van het bestek voor grootgroenprojecten.

Laboratoria

Onderzoek

De specialisten in het team Onderzoek & Ontwikkeling van Naktuinbouw Laboratoria werken aan het ontwikkelen en praktijk klaarmaken van nieuwe methoden voor detectie van ziekten, voor rassenidentificatie en resistentiebepaling. Zij bewerken nieuwe wetenschappelijke methoden tot betrouwbare, efficiënte en betaalbare toepassingen voor de Laboratoria Gezondheidsonder-

zoek, Resistentietoetsingen en Zaadanalyse, alsmede voor bedrijfs-laboratoria.

Wanneer een nieuwe ziekte of plaag opduikt, zoekt het team Onderzoek & Ontwikkeling naar een antwoord, bijvoorbeeld door een betrouwbare detectiemethode te ontwikkelen. Het team Onderzoek & Ontwikkeling werkt zowel voor de eigen laboratoria als voor externe klanten.

Technieken

In de laboratoria van Naktuinbouw wordt gewerkt met moderne technieken met een wetenschappelijke achtergrond. De toetsen die door universiteiten en instituten ontwikkeld zijn, krijgen in de Laboratoria een vertaalslag naar de praktijk.

In de laboratoria in Roelofarendsveen zijn naast de reguliere technieken, zoals ELISA, (return-) elektroforese, immunofluorescentie (IF) en uitplaten van bacteriën en schimmels, ook technieken op DNA-niveau in gebruik. PCR ("polymerase chain reaction") bijvoorbeeld, wordt steeds meer toegepast voor het detecteren van diverse ziekteverwekkers in de tuinbouw.

Veel toetsingen worden uitgevoerd op de wijzen die de EPPO (European and Mediterranean Plant Protection Organisation), ISTA (International Seed Testing Association) en ISHI (International Seed Health Initiative) hebben aanbevolen.

Voor het toetsen en virusvrij maken van houtige planten is een speciaal centrum voor biotoetsingen ingericht, het Naktuinbouw Toetscentrum te Horst. Door middel van warmtebehandeling worden planten en bomen virusvrij gemaakt. Hier wordt ook in opdracht van vermeerderingsbedrijven een uitgebreide collectie virusvrije planten en bomen in stand gehouden. Het gaat om vele soorten en rassen van klein en groot fruit, laan- en sierbomen, rozen en heesters.

Mogelijkheden

De bedrijfseenheid Laboratoria biedt aan bedrijven vele mogelijkheden en is daarvoor opgebouwd uit verschillende teams met elk hun

eigen specialisme; Diagnostiek, Gezondheidsonderzoek, Onderzoek & Ontwikkeling, Zaadanalyse, Resistentietoetsingen en Biotoetsen. Gezamenlijk bieden zij toetsingen op de volgende ziekteverwekkers en kwaliteitsaspecten:

- bacteriën
- fytoplasma's
- nematoden
- schimmels
- virussen
- viroïden
- resistentie (tegen virussen, schimmels, bacteriën en insecten)
- zaadanalyse (onder andere van kiemkracht, zuiverheid en vochtgehalte)

De laboratoria bezitten ook de faciliteiten voor in-vitro bewaring van virus- en bacterievrij materiaal en kunnen planten pathogeenvrij maken door het toepassen van meristemecultuur. Dit gebeurt in opdracht van bedrijven.

Erkenning

Bedrijven met eigen laboratoria kunnen een Naktuinbouw-erkenning krijgen. Hierdoor zijn erkende, gecontroleerde toetsingen op het eigen bedrijf mogelijk. Deze NAL-laboratoria (Naktuinbouw Accredited Laboratories) staan onder strenge (periodieke) controle van Naktuinbouw om de accreditatie te kunnen behouden.

Naktuinbouw Laboratoria zelf is erkend door ISTA en participeert in

ISHI, een internationale groep wetenschappers die werkt aan de ontwikkeling en verbetering van gezondheidstoetsen.

Rassen & Proeven

Sortimentsidentificatie

DNA-technieken gaan ook een steeds belangrijker rol spelen in sortimentsidentificatie in de tuinbouw. In Laboratoria worden ziekten vastgesteld met deze technieken. Binnenkort start Naktuinbouw Rassen & Proeven met identiteitsonderzoek op DNA-niveau. Naktuinbouw wil als onafhankelijke organisatie met kennis van rassen, rasbeschrijvingen en rassenonderzoek in 2002 hiervoor een product ontwikkelen in samenwerking met het bedrijfsleven.

Het nieuwe product dat onder de naam Naktuinbouw Variety Tracer® door het leven zal gaan, biedt een snel en betrouwbaar antwoord op vragen omtrent:

- De identificatie van teeltmateriaal
- Verdacht materiaal aangaande inbreuk op rechten, waaronder kwekersrecht
- Verdacht materiaal aangaande mutaties of andere vermeerde- ringsveranderingen

Naktuinbouw Variety Tracer® is toepasbaar in de gehele tuinbouw-

sector en in alle stadia van het plantmateriaal; van zaad tot eindproduct.

Kwaliteitsmanagement

Kwaliteit van producten, processen en systemen (inclusief handel) staat op dit moment in de tuinbouw sterk in de belangstelling. Het gaat hierbij veelal om kwaliteits- en/of risicobeheersingsystemen. Naast de algemene systemen is er ook behoefte aan branch- of productspecifieke systemen. Dit geldt ook voor gewasbeschermingsmiddelen. Naktuinbouw speelt op deze nieuwe tuinbouw-ontwikkeling in door middel van adviezen en vakopleidingen op het gebied van kwaliteits- en/of risicobeheersingsystemen.

Vraagbaak

Door de bundeling van kwaliteitscontroles en dienstverlening is het voor de kweker eenvoudiger om een 'sparring partner' te vinden die veel know-how in huis heeft op het gebied van kwaliteit. Dit maakt Naktuinbouw de vraagbaak bij uitstek voor de nationale en internationale tuinbouwketen, die met zijn tijd meegaat.

Adresgegevens

Naktuinbouw
Sotaweg 22, Postbus 40,
2370 AA Roelofarendsveen
tel +31 (0)71 33 26 262
fax +31 (0)71 33 26 363
e-mail: info@naktuinbouw.nl
website: www.naktuinbouw.nl

ARTIKEL